

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»

ВІСНИК ПОЗАШКІЛЛЯ ЛОЦЕНТУМ Випуск № 13

Історія, пошуки, здобутки та
модернізація
КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

(з нагоди 60-річчя від заснування Львівського обласного центру
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді)

Львів – 2013

*Рекомендовано методичною радою
КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної
творчості учнівської молоді»*

ІСТОРІЯ, ПОШУКИ, ЗДОБУТКИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

**(з нагоди 60-річчя від заснування Львівського обласного центру
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді)**

До вісника включені матеріали з історії, досвіду роботи ЛОЦЕНТУМ, тези доповідей учасників та резолюція науково-практичної конференції з питань позашкільної освіти «Екологічна освіта школярів Львівщини: проблеми, шляхи вирішення, перспективи», яка відбулася з нагоди 60-річчя від заснування Львівського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді. В матеріалах учасників конференції окреслені концептуальні ідеї розвитку позашкільної освіти в контексті впровадження інноваційних технологій в екологічну освіту школярів Львівщини та партнерства позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування і вищих навчальних закладів як основи комплексного навчання та виховання обдарованої молоді, залучення школярів до практичної природоохоронної і просвітницької роботи.

Упорядники:

- А.Кийко, директор КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»;
- М.Кошіль, заступник директора з навчально-методичної роботи КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»;
- Л.Бойко, заступник директора з навчально-виховної роботи КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»;
- О.Кучицька, завідувач методичного відділу КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ».

Комп'ютерний набір: Г.Малиш, секретар КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ».

Відповідальний за випуск: А.Кийко, директор КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ».

ЗМІСТ

I. Історія, пошуки, здобутки КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

1. Історія юннатівського руху на Львівщині	4
2. Історія, пошуки та здобутки КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»	5
3. Сьогодення Львівського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді	11
4. Сучасна структура КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»	12
5. Еколого-природоохоронний напрям – один з пріоритетних напрямів еколого-натуралістичної роботи в області	13

II. Науково-практична конференція з проблем позашкільної освіти

«Екологічна освіта школярів Львівщини: проблеми, шляхи вирішення, перспективи».

Тези доповідей.

1. Кийко А.О. Львівський обласний дитячий еколого-натуралістичний центр: минуле, сьогодення, майбутнє	16
2. Койнова І.Б. Досвід екологічного виховання студентів на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка	18
3. Опришко Л.Ю. Прищепити дитині любов до прекрасного раніше, ніж вулиця пробудить у ній споживача чи нищівника природи	21
4. Прокопів А.І., Надрага М. Д. Роль ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка в екологічному вихованні школярів Львівщини	24
5. Гладиш Н.Р. Виховання у підростаючого покоління шанобливого ставлення до природи та залучення учнівської молоді до практичної природо охоронної роботи	25
6. Попадюк І.Ф. Роль природодослідницьких експедицій у навчанні й вихованні підростаючого покоління	27
7. Біляк М. В., Плесак С.П., Гребельна О.Б. Формування екологічної культури шкільної молоді (з досвіду роботи Яворівського НПП)	28
8. Резолюція науково-практичної конференції з проблем позашкільної освіти «Екологічна освіта школярів Львівщини: проблеми, шляхи розв'язання, перспективи»	31

III. Список використаних джерел

34

ІСТОРІЯ, ПОШУКИ, ЗДОБУТКИ КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

“Рідна природа входить в нашу душу, як колиска буття, як чисте джерело з якого ми взяли й радісне пробудження далеким ранком нашого дитинства, й чудову мелодію рідної пісні, й казку... й думи про життя народу... Природа рідного краю... – це не просто середовище, в якому росте, зводиться на ноги й робить перші кроки по Землі маленька людина, це тисячі найтонших коренів, що беруть і несуть життєдайні соки до гілок і листя, й розквітає могутнє дерево – Людина...”

В.О. Сухомлинський

Історія юннатівського руху на Львівщині

Згідно з Брестським договором 1918 року Львівська область відійшла до Польщі.

Натуралістичною та сільськогосподарською освітою молоді в роки панування Польщі займалися як громадські організації, так і Кураторія Львівського шкільного округу.

У 1920-х роках на наших теренах діяли такі організації:

- союз народної молоді;
- гуртки сільської молоді;
- гуртки рільничої молоді.

Союз народної молоді - продержавна громадська молодіжна організація, діяльність якої була спрямована на залучення молоді до сільськогосподарської праці. Ця організація в 1935 році охоплювала 180 гуртків і налічувала майже 8,5 тис. членів. Вона конкурувала з іншою організацією - гуртками сільської молоді, яка вела також активну роботу з навчання молоді рільництва, тваринництва, бджолярства і народних ремесел. Ще однією з таких організацій були гуртки рільничої молоді, що діяли в кожному селі й містечку. До них належала молодь польської, української, єврейської та інших національностей.

Організацією, що згуртовувала молодь лише української національності, була "Просвіта". Вона провадила просвітницьку діяльність, навчала молодь основ сільськогосподарської праці та народних ремесел. Багато уваги навчання сільськогосподарської праці приділяла також українська організація - "Маслосоюз".

На той час натуралістична робота мала дещо спорадичний характер. Зокрема, в Жовківському повіті у с. В'язова в 1925 році відбулися тижневі курси бджолярства для сільської молоді з подальшою організацією постійно діючої школи бджолярства.

У Самбірському та Мостиському повітах були організовані сільськогосподарські курси для молоді, а в Сокальському вчителі читали курси лекцій з рільництва, садівництва, бджолярства і тваринництва.

У Львові в 1927 році в школах при початкових класах були створені наукові гуртки природничо-географічного напрямку.

Природничо-географічні гуртки належали до природничого товариства ім. Коперніка.

В 1930 році у селах Ташановичі, Злотновичі, Липники, Пні-куті, Стоянцях, а також у Мостиськах діяли постійні сільськогосподарські курси.

У 1935 році в Кураторії Львівського шкільного округу створений відділ позашкільної роботи. Основним завданням цього відділу була організація бібліотек, читалень, хорів, театрів, проведення певної пропагандистської і натуралістичної роботи.

Історія, пошуки та здобутки КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

У вересні 1939 року в приміщенні колишнього палацу Ноймана в передмісті Львова, Софіївці, започаткувала свою роботу Львівська обласна дитяча технічна та сільськогосподарська станція.

Софіївка ... зелена, чарівна, неповторна місцина, яка розташувалась між двома львівськими парками – Стрийським та “Залізна вода”.

Свою назву передмістя отримало завдячуючи невеликому костелу святої Софії. Вулиця, на якій розташовувався костел, звалась також вулицею святої Софії, і починалась вона від вулиці Стрийської (стрийського ринку, “пляцу Пруса”) та тягнулась вгору по кориту давнього потічка Сороки, що витікав з лісу, опісля сформованого у парк “Залізна Вода”.

Софіївка вважалась околицею Галицького передмістя Львова, у XV столітті належала до маєтностей відомого роду львівських патрициїв Ганелів, предки яких були німцями. Рід цей славився своєю працьовитістю, ощадністю та нагромадженням маєтків по всьому краю.

У 1594 році в буковому лісі на правому березі струмочка Сороки Софія Ганель збудувала невеликий дерев'яний костьолик, який у 1672 році, після облоги турецьких військ, згорів ущент. Через багато років на місці спаленого костелу красувався новий, який в 1765 році був освячений. З 1780 року ним зацікавився радник львівського магістрату Ян-Анатолій Лукевич. Саме за Лукевича костелу було надано вигляд, який спеціалісти кваліфікують ренесансним з елементами бароко. Вже по смерті Лукевича фронтон костелу був прикрашений 4 скульптурами Святих Віри, Надії, Любові та їх матері Софії (львівський скульптор Павло Ойтеле). За кошти Лукевича при костелі діяв сиротинець для дівчат (1822) та благодійний фонд на їх вивінування (1832). Приклад Лукевича наслідували й інші львівські добродії. Зокрема, в 1855 році створений фонд для дівчат-сиріт імені Вінцента-Лодзя Понінського. Магістрат Львова у 1895 році увіковічнив пам'ять цього добродія в назві вулиці – вулиця Понінського. На цій вулиці були розташовані будинки І.Я. Франка (нині Національний меморіально-літературний музей Івана Франка), М.С. Грушевського (Державний меморіальний музей Михайла Грушевського), палац Ю.Ноймана, у приміщенні яко-

го сьогодні діє КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

Палац по вулиці Понінського, 11 (нині вул. І.Франка,133), побудований у 1901-1905 роках на замовлення Юзефа Ноймана, бургомистра (президента м.Львова), одруженого з донькою Піллера, власника друкарень міста Львова. Саме Ю.Ноймана в 1914 році охороняли 200 солдат, “даби поляки не подумали о некультурності русских”, яких розмістили в будинку Івана Франка в першу ніч окупації Львова армією Брусилова, відомого україножера.

Похований Ю.Нойман (1857-1932) на Личаківському кладовищі м.Львова.

Опісля власником палацу став генерал Разводовський.

У 1928 році палац викупили нащадки графа С.Скарбека, якому Львів завдячує теперішньою будівлею театру ім.М.Заньковецької. Сім'я Скарбеків у 1939 році покинула Львів і виїхала до Польщі, а згодом її частина переїхала до Англії.

Поряд з палацом Ю.Ноймана розташовувався дім Еміля Геллера (Понінського, 9), збудований в 1905 році. Як і дім М.Грушевського та І.Франка, його будував будівничий Мартин Заходний. Будинок був сильно пошкоджений під час Великої Вітчизняної війни і розібраний у повоєнні роки, а територія, на якій він знаходився, була прилучена до Львівської обласної дитячої технічної та сільськогосподарської станції, що відновила свою роботу 18 серпня 1944 року. Її директором став Ковалишин Петро Іванович (Постанова виконкому Львівської обласної Ради депутатів трудящих від 18 серпня 1944 року № 241 “Про відновлення роботи Львівської обласної дитячої технічної та сільськогосподарської станції”).

На станції працювали: технічний, сільськогосподарський та хімічний відділи, авіамодельна, суднобудівельна і радіолабораторії, майстерні з дерева та металу, бібліотека. На той час у школах області почали організовуватись перші гуртки юних натуралістів та навчально-дослідні ділянки.

У 1952 році відбулося роз'єднання дитячої технічної та сільськогосподарської станції на дві обласні позашкільні установи – станцію юних натуралістів і станцію юних техніків. У листопаді 1995 року облСЮН реорганізовано в Обласний дитячий еколого-натуралістичний центр, а у червні 2013 року – в КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ».

Першим завідувачем облСЮН стала Г.П.Голішнікова, з грудня 1952 року – Г.П.Рудзіс, з вересня 1955 року – П. А. Голубов, з вересня 1975 року – С.Г.Кривокульський, з 1982 року – Ф.Р.Романюк, з 1993 року – Н.І. Коцан, а з 1 вересня 2009 року – А.О.Кийко.

З 1951 року юннати області почали брати участь у Всеукраїнському конкурсі на кращу дослідницьку роботу з біології і сільського господарства. В 1955 році – організовуються учнівські виробничі бригади. Вже за два роки їх на Львівщині було понад 400. Вагомих успіхів юннати досягли у вирощуванні буряків, кукурудзи, картоплі, пшениці, льону та інших сільськогосподарських культур.

Велику роботу юннати області проводили з озеленення шкіл, вирощування розсади овочевих і квіткових рослин, збору насіння плодкових дерев та декора-

тивних куців, підводили підсумки своєї роботи на святах врожаю, а потім на районних, обласних та Всеукраїнських виставках.

Результати своєї праці юннати та члени учнівських виробничих бригад області демонстрували на ВДНГ України. За досягнуті успіхи у навчально-виховній і дослідницькій роботі з біології та сільського господарства 26 листопада 1965 року Львівська обласна станція юних натуралістів нагороджена Грамотою Президії Верховної Ради України.

Львівська обласна станція юних натуралістів була також постійним учасником Виставки досягнень народного господарства у м. Москві та нагороджена двома Дипломами другого ступеня, 87 юннатів отримали медалі "Юний учасник ВДНГ", 103 - посвідчення "Учасник ВДНГ", двоє працівників облСЮН удостоєні срібної і двоє - бронзової медалі ВДНГ та нагороджені цінними подарунками.

У кінці 1970-х років на Львівщині впроваджено операцію «Чебрець», яка посприяла створенню в області на шкільних навчально-дослідних ділянках колекційних і виробничих відділів лікарських рослин.

З 1971 року в області проводилась природоохоронна робота із збереження і примноження зеленої скарбниці - операція "Зеленбуд". Саджанцями, вирощеними своїми руками, учасники "Зеленбуду" озеленяли вулиці, узбіччя доріг, колгоспні садиби і ферми, школи та дошкільні установи, закладали плодові сади, алеї пам'яті, парки та сквери, допомагали лісгоспзагам у насадженні лісу.

Однією з форм залучення школярів до охорони природи, відтворення і збереження її багатств були шкільні лісництва. В 1972 році їх в області було 28. Члени шкільних лісництв насаджували лісові культури, розчищали місця рубок, заготовляли лікарські рослини, насіння деревних чагарникових порід рослин, виготовляли і розвішували штучні гнізда та годівниці, розселяли мурашники, вели фенологічні спостереження.

Спільно з Львівським обласним товариством охорони природи обласна станція юних натуралістів з 1979 року організовує в школах юнацькі секції товариства охорони природи, «зелені» і «блакитні» патрулі, сигнальні пости по боротьбі з ерозією ґрунтів. У 1980 році в області діяло: 1240 загонів «зелених», 206 – «блакитних» патрулів, 532 сигнальних пости, 67 лісових дозорців та 473 юнацькі секції. Цього ж року в м.Львові за підтримки Західного наукового центру АН УРСР створена Мала Академія наук, до якої належить секція біології та секція охорони навколишнього середовища, керівниками яких є працівники облСЮН. При біологічному факультеті працювала дворічна школа «Юний біолог», заняття якої відвідувало 35 старшокласників.

Для активістів секції біології, що проявили підвищений інтерес до вивчення генетики, вперше в 1985 році організовано щотижневі заняття семінару на кафедрі генетики ЛДУ.

З 1980 року на Львівщині проводиться обласний конкурс на краще впорядкування та охорону водних джерел, струмків, невеликих річок та витоків рік «Джерело».

Протягом 1980-1981 років проведено: обласний зліт шкільних лісництв та юних друзів природи (140 осіб) на базі Лисовицького лісництва Стрийського району; в 14 районах - зльоти трудових об'єднань школярів; у 18 районах області та м.Львові - виставки квітів і огляди досягнень учнівської творчості, що присвячувались 125-річчю від дня народження І.Я.Франка та 725-річчю міста Львова.

З листопада 1981 року облСЮН під керівництвом професора медінституту К.А.Татарінова започаткувала телепередачу під назвою "Людина і природа", де розповідалось про охорону і відтворення природних ресурсів області, умов полювання, облаштування майданчиків для паркування автомобілів у зелених зонах м.Львова і області, місця відпочинку і правила поведінки людей на природі, про участь шкільної молоді в охороні та збагаченні природи нашого краю.

Конкретними справами відповідаючи на вимоги перебудови в суспільстві, втілюючи в життя програму екологічного виховання і навчання, залучення учнів до виконання практичних заходів з охорони і раціонального використання природних ресурсів в області з 1984 року в області запроваджена нова форма практичної участі школярів в охороні й відтворенні зелених насаджень – табори праці й відпочинку «Зеленбудівець». Роботу таборів координували і спрямовували педпрацівники облСЮН, співробітники та студенти лісотехнічного інституту.

Юннати Львівщини активно долучилися до руху «Містам і селам добробут і красу», екологічну експедицію «Зелений слід», брали участь в «Програмі комплексного благоустрою і озеленення Львова й інших міст та населених пунктів області».

Однією з перших в Україні в 1984-85 роках Львівщина розпочала створення шкільних заказників та екологічних стежин, що стали своєрідними лабораторіями в природі. Нині вони організовані у понад 200 школах області.

У 1985 році на Львівщині створюються музеї та куточки хліба. Один із таких куточків організований і в обласній станції юних натуралістів.

Від 1990 року облСЮН проводить обласну благодійну виставку-ярмарок «Діти Чорнобиля». Вирощені на шкільних навчально-дослідних ділянках екологічно чисті овочі, фрукти, цілющі лікарські рослини юннати львівщини передають дітям Заріччянського і Березнівського районів Рівненської області.

До 10-річчя Чорнобильської катастрофи (з квітня по грудень) на базі Львівського парку «Знесіння» ОДЕНЦ проводив Екологічний марафон дитячих художніх та театральних колективів «Україна без Чорнобилів». Мета марафону – привернути увагу владних структур та широкої громадськості до проблем охорони довкілля та потреб новоствореного регіонального ландшафтної парку «Знесіння».

З метою підвищення екологічної освіти, розвитку дослідницької та природоохоронної роботи в навчальних закладах області облСЮН спільно з управлінням освіти, вченими ВНЗ, НДІ м. Львова, області, комітетом і товариством охорони природи та іншими громадськими організаціями розробили заходи з

екологічної освіти та виховання школярів і учнів ПТУ на 1989-96 роки. В заходах було передбачено розширення дослідницької роботи за завданням вчених, участь у практичних природоохоронних заходах – екологічних акціях, походах, експедиціях, пошукових загонах.

23-27 червня 1995 року 30 юннатів та педагогів обласної станції юних натуралістів брали участь у Міжнародній екологічній акції «Похід по Європі за без'ядерний світ», який пролягав територією України під гаслом «За нашу Землю». На Львівщині учасники походу пройшли маршрутом с.Сможе – с.Козева – с.Верхне Синьовидне – м.Стрий – м.Жидачів. До участі в акції були залучені школярі та громадськість міст і районів області, територією яких проходила акція.

4-8 липня 1995 року на базі обласної станції юних натуралістів проведено Всеукраїнський семінар-практикум директорів міських станцій юних натуралістів на тему «Розвиток еколого-натуралістичної роботи з дітьми і підлітками та організація їх змістовного дозвілля». Представники 19 областей України ознайомились з роботою обласної, Стрийської міської станції юних натуралістів та Львівського МДЕНЦ.

Червень 1996 року дав початок новому масовому заходу – обласній дитячій екологічній експедиції «Рожанка – 2000», ініціатором проведення якої був ОДЕНЦ. Об'єкт досліджень – річка Рожанка (Сколівський район). Члени експедиції ставили собі за мету не тільки вивчення екологічного стану цієї річки, а й розробили комплексну програму проведення природоохоронних заходів та досліджень (метеорологічні, екологічні, флористичні, етнографічні) на п'ять років – з 1996 до 2000 року.

У 1995-1996 роках Центр розширює мережу творчих учнівських об'єднань та організовує роботу 23 гуртків нових профілів, а саме: мікологи-гливоводи, ентомологи, екзотичних тварин, кактусознавців, нутрієвництва, декоративних і співочих птахів, народознавства, комп'ютерної інформатики, гуртки «Вікно в природу» для незрячих і слабозорих дітей (спецшкола-інтернат № 100, Львівська спільнота «Віра і світло») та гуртки для дітей, хворих на дитячий церебральний параліч (товариство захисту дітей-інвалідів «Надія», НРЦ «Джерело»). Навчання та виховання гуртківців проводились також і через екологічний театр «Соняшник» та лялькову студію «Левеня». Керівник театру «Соняшник» п.Н.Кріль стала переможцем першого Всеукраїнського конкурсу «Керівник гуртка».

З метою організації школи здорового харчування та проведення науково-пізнавальних експедицій була укладена угода ОДЕНЦ із САТ «Компас-Інотек-Україна». Керівник школи – валеолог, фітотерапевт, к.б.н. С.Мельник.

Протягом трьох років на базі ОДЕНЦ під час літніх канікул працював обласний табір «Юннат», в якому було оздоровлено 450 дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування і дітей з малозабезпечених сімей із 16 районів області та міст Моршина, Борислава і Трускавця.

Надаючи важливе значення залученню дітей та учнівської молоді до науково-дослідницької роботи, Центр організовує та координує дослідно-експериментальну роботу за завданням вчених. Так, 135 шкіл області проводить дослід «Вивчення і виявлення природних запасів лікарських рослин Львівської області» за завданням І.Калашнікова, доцента кафедри фармакогнозії медичного університету.

Дослідницьку роботу з вивчення біологічних особливостей і оптимальних умов вирощування тетрагонолобуса пурпурного за завданням М. Черевко, доцента кафедри ботаніки та кормовиробництва ЛАВМ, проводили юннати 182 шкіл. Вони виростили і здали на кафедру понад 192 кг насіння цієї культури.

За завданням Н.Довганя, завідувача лабораторії ферментів НДІ фізіології і біохімії тварин, школярі проводили «Дослідження впливу деяких ферментів на ріст, розвиток і репродуктивну функцію кролематок, якість м'яса та хутра кролів».

Дослідницька робота вихованців гуртка юних кролівників Центру «Застосування нового білкового корму в годівлі дрібних тварин», яка проводилась за завданням науковців НДІ фізіології і біохімії тварин та науково-виробничого центру «Міко», була представлена на Міжнародний конгрес з біоконверсії органічних відходів, який відбувся у червні 1996 року в м. Києві.

Дослідницьку та природоохоронну роботу юннати не полишили й після закінчення школи.

Колишній юннат Євмінов В.М. працював проректором з наукової роботи НДІ землеробства і тваринництва західного регіону УААН, а згодом і очолив НДІ. Василь Миколайович завжди був активним помічником в організації та проведенні навчально-експериментальної роботи школярів на станції юннатів.

Охріменко Емілія Михайлівна – юннатка облСЮН від 1946 по 1950 роки. В 1957 році закінчила біофак ЛДУ, з 1958 року працювала у НДІ землеробства і тваринництва західного регіону УААН. П.Емілія завжди була бажаним гостем в ОДЕНЦ, її поради і рекомендації юннати використовували у своїх дослідницьких роботах, а з науково-дослідним інститутом була укладена угода про творчу співпрацю.

Захоплення вивченням природи рідного краю привело юнната, який у шкільні роки відвідував облСЮН, Сергія Михайловича Ігнат'єва на біологічний факультет ЛДУ, а згодом в науково-дослідний інститут біології південних морів у Севастополі. Нині він професор, доктор біологічних наук, продовжує дослідження і вивчення фауни морів і океанів нашої планети.

Покликанням свого життя колишній юннат Ігор Миронович Горбань кандидат біологічних наук, доцент кафедри зоології Львівського національного університету ім.Івана Франка, вважає любов до природи, фауни Львівщини.

Сьогодні він є науковим керівником дослідницьких проектів вихованців творчих учнівських об'єднань «ЛОЦЕНТУМ» «Юні зоологи» та «Юні орнітологи», організовує екскурсії, експедиції з вивчення фауни західних областей України.

Сьогодення Львівського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді

КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» – позашкільний навчальний заклад, що об'єднує і координує систему позашкільної і позакласної роботи біолого-екологічного та натуралістичного спрямування в області.

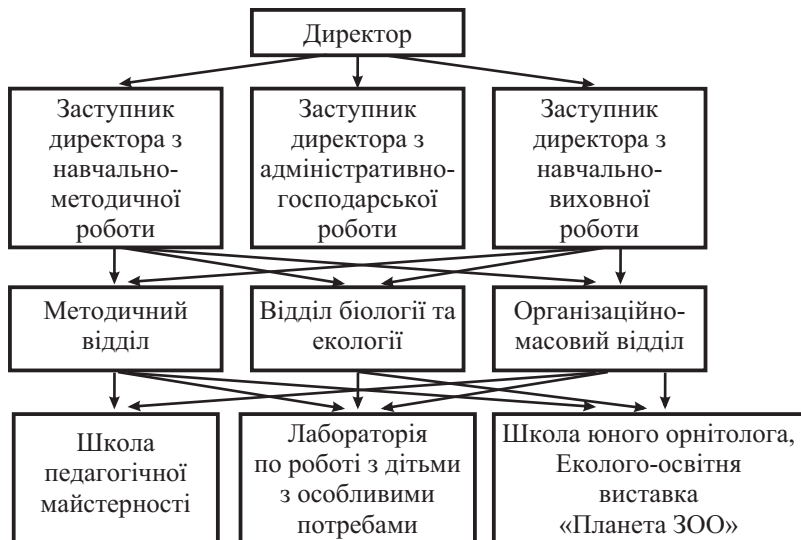
Наш навчальний заклад сприяє реалізації індивідуальних, соціальних потреб особистості, що розвивається, розкриттю її творчого потенціалу в галузі біологічних наук, екології, сільськогосподарського дослідництва. Тут створюються умови, можливості для дітей, підлітків та учнівської молоді розвинути свої нахили і здібності, раціонально реалізувати потреби в творчості, в спілкуванні з однодумцями.

КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» намагається застосовувати найбільш прогресивні досягнення як національної, так і зарубіжної теорії й практики позашкільної роботи, його методичний і педагогічний колективи застосовують принципово нові методичні підходи в навчально-виховній роботі з дітьми, підлітками і молоддю.

Свої зусилля колектив «ЛОЦЕНТУМ» спрямовує на:

- реалізацію пріоритетних напрямів розвитку позашкільної еколого-натуралістичної роботи;
- активізацію організаційно-координуючої ролі еколого-натуралістичних закладів з розвитку додаткової освіти з біології;
- методичне забезпечення реалізації Програми розвитку позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування;
- підвищення ефективності і якості навчально-виховного процесу через впровадження сучасних педагогічних технологій;
- підвищення професійного рівня педагогів;
- методичний супровід реалізації освітніх стандартів позашкільної освіти;
- спільно з ЛОППО вивчення, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду;
- розвиток соціального партнерства та міжнародного співробітництва із закладами освіти, організаціями, управліннями, фондами, товариствами.

Сучасна структура КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

Загальна площа приміщення – 750 м², в тому числі 6 навчальних кабінетів і лабораторій – 208,3 м² (навчальні кабінети гуртків біологічного та екологічного профілів, ботанічного і прикладного профілів, зоологічного профілю, навчальна лабораторія декоративного птахівництва, навчальна лабораторія гідробіології та аква-теріумістики, лекційний зал).

КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» має у розпорядженні навчально-дослідну земельну ділянку площею 0,86 га, розділену на відділки:

- “пейзажний парк” (англійський стиль) - ділянки дендрологічна, квітково-декоративна, папоротей, шкілка декоративних культур;
- “регулярний парк” (французький стиль) - газонний партер, терасований декоративний сад, сад зелених скульптур;
- “мікроландшапти” (Дністерський каньйон, рокарій, Карпатарій, сад ліан);
- “східний (японський) сад” і колекційна ділянка хост;
- навчальна теплиця-оранжерей – мікроландшафт “пустеля”, відділ сукулентів, відділ тропічних і субтропічних рослин (понад 250 видів та сортів рослин);
- “Український сад” (ділянки плодово-ягідна, плодово-декоративна, лікарських рослин, овочева, шкілка плодкових культур, виноградник);
- вуличний зоолого-тваринницький комплекс (дві навчальні лабораторії, 12 вуличних вол’ерів);
- природний яр та ділянка лісоутворюючих видів дендрофлори.

За роки діяльності Центр набув значного позитивного досвіду організаційно-педагогічної діяльності, став базою різнопрофільних учнівських об’єднань, координатором діяльності загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів області з еколого-натуралістичної роботи.

Нині в обласному Центрі працює 73 творчі учнівські об'єднання 32 профілів, постійно діюча еколого-освітня виставка «Планета ЗОО» (в колекції понад 80 видів та порід тварин), яка є навчальною та практичною базою для проведення тематичних уроків, занять для школярів та студентів області.

Навчально-виховний процес в КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» забезпечує 37 педпрацівників, з них: адміністративно-педагогічних працівників – 8, спеціалістів – 2, керівників гуртків – 27, з яких 13 – сумісники.

За освітою: спеціаліст, магістр – 35.

Задля відродження традиційних ремесел Львівщини на базі ЛОЦЕНТУМу розпочали роботу гуртки «Яворівська забавка». Творчі роботи гуртківців презентували Львівщину на виставці-ярмарку «Прикрасимо Землю своїми руками» під час святкування 85-річчя юннатівського руху в Україні (м.Київ, НЕНЦ) та були представлені на Першій і Другій Всеукраїнських виставках дитячої майстерності «Країна майстрів» за участю Президента України В.Януковича.

З метою залучення обдарованої учнівської молоді з сільських шкіл області до науково-дослідницької, експериментальної, пошукової та природоохоронної роботи ЛОЦЕНТУМ щороку розширює мережі гуртків у віддалених районах області. За останні три роки в сільській місцевості відкрито 23 гуртки.

Еколого-природоохоронний напрям – один з пріоритетних напрямів еколого-натуралістичної роботи в області

Екологічна освіта сьогодні стала невід'ємною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку суспільства.

Найдієвішою формою в екологічній освіті й вихованні школярів та молоді в позаурочний час є залучення їх до різноманітних масових заходів: конкурсів, змагань, виставок-оглядів, операцій, трудових десантів, акцій, науково-практичних конференцій; проведення екологічних експедицій, екскурсій в природу, польових практик, таборів, під час яких юннати отримують уявлення про видову різноманітність тваринного і рослинного світу, про явища та взаємозв'язки компонентів живої природи, здобувають навички правильної поведінки в ній, формують екологічну культуру, вивчають методики ведення флористичних, гідробиологічних, зоологічних, етнографічних досліджень.

Щорічно КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ» проводить:

- обласні виїзні еколого-натуралістичні школи передового досвіду «Сколівські Бескиди» та «Розточчя», польові практики для школярів та студентів;
- навчально-виховну, масову, агітаційну, пропагандистську та практичну природоохоронну роботу на екологічних стежках, в шкільних заказниках та лісництвах;
- екологічні навчально-оздоровчі табори.

Обласні виставки-конкурси

- виробів з природного матеріалу «Природа і фантазія»,
- комплексна виставка «Природа навколо нас до Дня захисту дітей та Всесвітнього дня охорони навколишнього середовища»,
 - «Квітковий вернісаж»,
 - «Український сувенір»,
 - «Новорічна композиція»,
 - «Різдвяна шопка».

Конкурси

- молодіжних проєктів з енергоефективності «Енергія і середовище»,
- наукових досягнень юних зоологів і тваринників,
- експериментально-дослідницьких робіт із природознавства «Юний дослідник»,
 - конкурс-захист екологічних проєктів «Дотик природи»;
 - науково-дослідницького проєктування та винахідництва,
 - «Вчимося заповідати»,
 - на кращу навчально-дослідну земельну ділянку,
 - на краще шкільне лісництво,
 - на кращу екологічну стежку,
 - «Галерея кімнатних рослин»,
 - «Зоологічна галерея».

Природоохоронні акції

- «Птах року»,
- «День юного натураліста»,
- «Первоцвіти просять захисту»,
- «Парад квітів біля школи»,
- «Ліси для нащадків».

Операції

- «Великий зимовий облік птахів»,
- «Міжнародні дні спостереження за птахами»
- «Пташиний будиночок»
- «Годівничка»,
- «Збережемо життя ялинці»,
- еколого-натуралістичний похід «Біощит» (операції «Мурашка», «Джміль і Бджілка», «Махаон», «Реміза»).

**НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ З ПРОБЛЕМ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
«ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ШКОЛЯРІВ ЛЬВІВЩИНИ: ПРОБЛЕМИ,
ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ». ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ**

З нагоди 60-річчя заснування обласної станції юних натуралістів (з 1995 року обласний дитячий еколого-натуралістичний центр) 8 листопада 2012 року на базі Львівського ОДЕНЦ (нині КЗ ЛОР «Львівський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді») відбулася науково-практична конференція з проблем позашкільної освіти «Екологічна освіта школярів Львівщини: проблеми, шляхи вирішення, перспективи».

У роботі конференції взяли участь представники департаменту освіти і науки ЛОДА, Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області, обласного управління лісового та мисливського господарства, працівники обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, педагоги загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, наукові та науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів (Львівського національного університету імені Івана Франка, НЛТУ України), наукових установ (Інституту екології Карпат, Ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка), громадських екологічних організацій (обласного товариства охорони природи, Товариства «Зелений хрест»), природного заповідника «Розточчя», Яворівського НПП, державного природознавчого музею НАН України.

Учасників конференції привітали: Савчин Ю.В., головний спеціаліст відділу загальної, середньої, дошкільної, позашкільної освіти та соціального захисту департаменту освіти і науки ЛОДА, Козловський М.П., директор Інституту екології Карпат, доктор біологічних наук, Бондаренко Д.В, дійсний член Лісівничої академії наук України, професор кафедри лісівництва Національного лісотехнічного університету України, кандидат сільськогосподарських наук, Кийко А.О., директор Львівського ОДЕНЦ.

З доповіддю «Львівський обласний дитячий еколого-натуралістичний центр: минуле, сьогодення, майбутнє» виступив директор Центру А.О.Кийко. Спогадами про діяльність станції юних натуралістів поділився колишній директор (1982-1993) Романюк Ф.С.

На конференції розглядалися проблеми та перспективи розвитку екологічної освіти і виховання учнівської молоді, питання партнерства позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування та вищих навчальних закладів як основи комплексного навчання та виховання обдарованої молоді. Учасники заходу поділилися досвідом впровадження та практичного використання новітніх освітніх технологій при засвоєнні екологічних знань, формування екологічної свідомості засобами позашкільної роботи.

За підсумками роботи конференції була прийнята резолюція.

Львівський обласний дитячий еколого-натуралістичний центр: минуле, сьогодення, майбутнє

*Кийко Андрій Олександрович,
директор Львівського ОДЕНЦ*

Львівський обласний дитячий еколого-натуралістичний центр – це позашкільний навчальний заклад, що об'єднує і координує систему позашкільної і поза-класної роботи біолого-екологічного та натуралістичного спрямування в області.

Станом на 01.11.2012 р. у закладі функціонує 70 творчих об'єднань школярів (гуртків) 32 профілів (19 – у закладі, 27 – по області, 16 – у закладах освіти обласного підпорядкування та 8 – у СЗШ м. Львова), в яких займається 1005 вихованців.

Навчально-виховний процес в ЛОЦЕНТУМ забезпечує 44 педпрацівники, з яких: 1 заступник директора з навчально-виховної роботи, завідувачів відділів – 3, методистів – 3, керівників гуртків – 36. Два педпрацівники ЛОДЕНЦ нагороджені знаком “Відмінник освіти України”.

Для залучення обдарованої учнівської молоді з сільських шкіл області до науково-дослідницької, експериментальної, пошукової та природоохоронної роботи Львівський ОДЕНЦ працює над розширенням мережі гуртків у віддалених районах області. Наші гуртки були відкриті у Стрийському р-ні (Нежухівська і Дашавська СЗШ), Жовківському р-ні (СЗШ №№ 1, 2 м. Жовква), Золочівському р-ні (Бортківська СЗШ), Кам'янко-Бузькому р-ні (Дідилівська СЗШ), Мостиському р-ні (Твіржанська СЗШ), Яворівському р-ні (сmt. Івано-Франкове, у селищній СЗШ – 2 гуртки, ПЗ “Розточчя” – 2, Яворівський НПП -3), Пустомитівському р-ні (Миклашівська СЗШ) – 2.

Площа приміщень, які займає ЛОДЕНЦ, становить 370 м², з них 205 м² займають навчальні приміщення.

Загальна площа земельної ділянки, що перебуває у підпорядкуванні Львівської обласної ради із грудня 2011 р. та закріплена за ЛОДЕНЦ, становить 1,426 га. На цій території для навчальних потреб гуртківців розташована навчально-дослідна земельна ділянка площею 0,86 га.

ЛОДЕНЦ щорічно проводить 42 заходи еколого-натуралістичного спрямування.

Значна увага у Центрі приділяється роботі з дітьми, які потребують соціального захисту. Еколого-натуралістичні гуртки працюють у спецшколі-інтернаті № 100, санаторній школі-інтернаті № 1, Червоноградській спецшколі-інтернаті та Львівському навчально-реабілітаційному центрі «Джерело», Львівському притулку для дітей. Щорічно на базі ЛОДЕНЦ організовується робота «зеленого класу» для дітей з особливими потребами та літньої школи «Дивосвіт».

Із 2009 року в закладі успішно розвивається і працює постійно діюча дитяча еколого-освітня виставка «Планета ЗОО», яка є навчальною та практичною ба-

зою для проведення тематичних уроків, занять для школярів та студентів області. Впродовж року виставку з еколого-освітньою метою відвідують понад 8 тисяч учнів, вчителів та гостей м. Львова, Львівської, Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Черкаської областей.

Осередком освіти і духовного виховання в ЛОДЕНЦ є куток народознавства. Він сприяє формуванню в учнів національної свідомості, патріотизму; поглибленню знань з історії Галичини, Львівщини, свого міста; вихованню любові до рідної землі; забезпечує духовну єдність поколінь, і призначений для проведення занять з народознавства, екскурсій, зібрання відомостей та матеріалів про рідний край.

Налагоджена тісна співпраця з вищими навчальними закладами та науковими установами області. Студенти ВНЗ Львівщини (Національний лісотехнічний університет, Національний університет ім. І.Франка, Національний університет «Львівська політехніка») щорічно працюють волонтерами під час проведення влітку екологічних навчально-оздоровчих експедицій та шкіл передового досвіду, беруть участь у Всеукраїнській акції «День юного натураліста». Відповідно до угод про співпрацю ЛОДЕНЦ із кафедрою лісівництва Національного лісотехнічного університету, кафедрою дрібних тварин Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З Гжицького, кафедрою зоології Національного університету ім. І.Франка під час літніх навчальних практик для студентів вищевказаних ВНЗ на базі НДЗД, навчальної теплиці та еколого-освітньої виставки «Планета ЗОО» проводиться щорічно понад 15 практичних занять.

Також продовжується співпраця із громадськими організаціями Львівщини: АДЕО «Довкілля» (голова І.І. Хім'як), «Львівським клубом орнітологів» (голова ради І.М. Горбань), Комітетом збереження природи (президент Л.В. Гинда), Західноукраїнським орнітологічним товариством (президент А.А. Бокотей), НГО «Зелений хрест» (голова О.М. Волошинський), Західноукраїнською орнітологічною станцією «Avosetta» (голова І.В. Шидловський), Благодійним фондом «Салюс» (О.Б. Служинська), Львівським відділенням Клубу органічного землеробства, екологічним гуртком географічного ф-ту ЛНУ ім. І. Франка (кер. доц. І.Б. Койнова), міським клубом садівників «Флора» (голова В.С. Головачов).

Яким бачиться майбутнє ЛОДЕНЦ?

1. Навчально-виховна та методична робота:

- довести кількість гуртків вищого рівня до 15% від загальної кількості гуртків установи;
- продовжити розширення мережі гуртків ЛОДЕНЦ по області та довести їх кількість до 60% від загальної їх кількості;
- збільшити кількість напрямів навчальних практик для студентів ЛНУ ім. І. Франка, УНЛТУ, НАВМ ім. С. Гжицького, НМУ ім. Д. Галицького, ЛНАУ

(зоологія, ботаніка, екологія, лісівництво, лікарські рослини, ландшафтна архітектура, декоративне тваринництво);

- розробити 5 нових адаптованих програм учнівських творчих об'єднань еколого-натуралістичного спрямування;

- розробити і видати електронний посібник методиста позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного спрямування;

- щорічно видавати 4 нових випуски «Вісника позашкільля» (програми учнівських творчих об'єднань, методичні поради та рекомендації для педагогів області з організації роботи за еколого-натуралістичним напрямом), 4 плакати серії «Охороняймо рідну природу», 5 буклетів за матеріалами національних і обласних конкурсів та акцій;

- забезпечити реалізацію дистанційного освітнього проекту «Школа юного орнітолога»;

- активізувати участь школярів області у міжнародних та всеукраїнських науково-освітніх еколого-натуралістичних проектах та забезпечити рейтинг області в Україні у першій десятці за підсумками роботи із еколого-натуралістичного виховання;

- розширити і покращити співпрацю із позашкільними навчальними закладами та природоохоронними організаціями області, з подібними установами та організаціями прикордонних воєводств Польщі;

- покращити експозиційні можливості еколого-освітньої виставки та навчально-дослідної ділянки.

Досвід екологічного виховання студентів на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка

***Койнова Ірина Богданівна,**
доцент кафедри раціонального використання
природних ресурсів і охорони природи
географічного факультету ЛНУ ім. І. Франка,
кандидат географічних наук*

У навчально-виховному процесі молоді дуже важливу роль відіграє спілкування зі студентами за межами аудиторій у вільний від навчання час. Організувати таку роботу можна за допомогою різноманітних гуртків, в яких студентська молодь, навчаючись, водночас буде вирішувати конкретні проблеми і відстоювати свою активну життєву позицію.

У грудні 2006 року з ініціативи викладачів та студентів кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка створе-

ний екологічний гурток. Пізніше до роботи екогуртка долучились студенти інших кафедр та факультетів університету.

Основні напрями діяльності екологічного гуртка:

- екоосвіта;
- практична діяльність щодо вирішення конкретних екологічних проблем;
- проведення студентської науково-дослідницької роботи;
- дослідження природної та історико-культурної спадщини західних регіонів України.

Практична природоохоронна діяльність гуртківців різноманітна: студенти постійно беруть участь у прибиранні природних територій від побутового сміття, організовують екологічні акції, долучаються до проведення весвітніх екологічних акцій.

Студенти ініціювали та провели природоохоронні акції з прибирання РЛП «Знесіння», Стрийського парку в м. Львові, околиць озера Пісочного в Шацькому НПП, найбільш популярних серед туристів місць у Чорногірському масиві Українських Карпат, Вільшанського водосховища у НПП «Синевир» тощо.

Щорічно гуртківці очищують від сміття території РЛП «Знесіння», що розташований в центральній частині м. Львова. Завдяки цьому парк відвідує велика кількість рекреантів у всі пори року, отож проблема засмічення його території надзвичайно актуальна. За підтримки дирекції цієї установи на найбільш засмічених ділянках проводяться толоки.

У липні-серпні 2007 – 2012 років під час навчальних практик та наукових експедицій у Чорногірському масиві Українських Карпат на території Карпатського біосферного заповідника і Карпатського національного природного парку було організоване прибирання котловини та прибережної зони найбільш високогірного озера України Бребенескул (1801 м над рівнем моря), вершини і схилів гори Петрос (2020 м н.р.м.), та гори Говерли (2061 м н.р.м.).

Прибирання узбережжя Шацьких озер вже стало традиційною осінньою акцією у Шацькому національному природному парку. Під час акції „Чисті узбережжя озер Пісочного та Світязь” учасники зібрали величезні об’єми побутового сміття: майже 2 т у 2007 р., 1,6 т у 2011 р., 2 т у 2012 р. Основна маса сміття – пластиків та скляні пляшки, пакувальні матеріали, бляшанки тощо. При сприянні дирекції Шацького НПП зібране сміття було вивезене на полігон твердих побутових відходів поблизу м. Шацьк.

У 2009 р. започаткована новорічна екологічна акція „Збережи ялинку”, яка вже стала традиційною. Щороку напередодні Нового року на географічному факультеті встановлюється ялинка, зроблена з побутових відходів. Мета акції – привернути увагу до проблеми масового браконьєрського вирубування ялинок перед новорічними святами. Адже щороку в цей період в Україні продають приблизно 2,5 млн. ялинок, а вирубують ще більше.

Студенти самостійно організовують збір порожніх пластикових пляшок на факультеті, активно обговорюють дизайн та техніку виконання ялинки, адже

основною вимогою є її естетичність. Паралельно оголошується конкурс на виготовлення найкращої ялинкової прикраси зі сміття – пластикових пакувань, обгортки від цукерок, бляшанок, одноразового посуду. Результат перевершує сподівання. Щороку ялинки все вищі, красивіші, для їх виготовлення використовуються все різноманітніші матеріали. Поруч з ялинкою розміщують інформаційний стенд про корисні екологічні функції лісів та актуальні проблеми, пов'язані з хижацьким винищенням хвойних дерев перед новорічними святами та можливістю створення креативного «новорічного дерева» зі сміття. Цікавою є екологічна інформаційна дошка, виготовлена у 2010 р., з корків.

З ініціативи екологічного гуртка у 2011 р. на географічному факультеті налагоджений збір використаних батарейок для подальшої їх утилізації на спеціалізованих підприємствах. Для інформації, щорічно в Україну ввозять 300 мільйонів батарейок. У кожній сім'ї за рік усереднено використовується 20 батарейок. Більшість українців викидають батарейки разом з іншими відходами. Хоча на батарейках є попереджувальний знак про заборону викидати їх у смітник. Елементи живлення потрапляють на звалища, де відбувається процес їх окислення та забруднення довкілля. Викинуті в сміття використані батарейки є причиною 36% забруднення довкілля сполуками ртуті. Тому збір використаних батарейок, що належать до відходів I класу токсичності, має важливе екологічне і освітнє значення.

Учасники екогуртка активно долучаються до проведення всесвітніх екологічних заходів: "День землі", "350.org – Боротьба з кліматичними змінами", організовуючи велопробіг в м. Львові чи висаджуючи клумби у парках м. Львова. Результатом участі в акції "Зелена країна" (2010) стала висадка 800 саджанців дуба звичайного, спільно з Управлінням лісового та мисливського господарства у Львівській області та науковцями Національного лісотехнічного університету України поблизу м. Львова.

У червні 2012 р. у с.Вільшани Хустського р-ну Закарпатської обл. відбувся Всеукраїнський молодіжний екоетабір «Чисті узбережжя р.Теребля – 2012». Екоетабір був організований в рамках Міжнародного дня очистки водойм – глобальної акції, що проводиться щорічно в різних країнах світу вже 10 років.

Основною метою екоетабору було очищення від побутових відходів узбережжя р. Теребля та поверхні Вільшанського водосховища, яке забезпечує роботу унікальної Теребле-Ріцької гідроелектростанції.

У всеукраїнському молодіжному екологічному таборі «Чисті узбережжя р.Теребля – 2012» взяло участь 42 учасники з різних куточків України. Зокрема, студенти, аспіранти та випускники географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, студенти Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. С.Дем'янчука (м. Рівне) та Національного університету Києво-Могилянська академія, школярі-гуртківці Дитячого центру туризму, спорту та екскурсій Сихівського району м.Львова, активісти ГЕО „Екопоступ” та федерації спортивного туризму Львівської області.

Наймолодшими, втім дуже завзятими учасниками були Флісник Олена (10 років), учениця 6 класу Львівського НВК школи-ліцею „Оріяна” та Остапчук Софія (11 років), учениця 6 класу Дублянської середньої школи Жовківського р-ну Львівської області.

Результати роботи екозабору – прибрана частина водного дзеркала Вільшанського водосховища та прибережні території. Ліквідовані три „пластикові острови” нижче греблі Терембле-Ріцької ГЕС. 95% зібраного побутового сміття становлять пластикові пляшки. Зібране сміття було відсортоване на 5 категорій – пластикові пляшки за кольором (прозорі, коричневі, зелені), скляні пляшки та інші побутові відходи. Загальний об’єм зібраних відходів становив майже 100 куб.м. Пластикові пляшки загальною масою близько 2 тонн спресовані та вивезені на переробку. Інше сміття – на сміттєзвалище. Загалом кожен учасник екоакції зібрав 2,5 м³ відходів. Для порівняння - середній об’єм утворення побутових відходів 1 міського жителя України за статистичними даними - 1,4 м³ /рік.

Крім еколого-освітньої роботи студенти беруть участь у науково-дослідних експедиціях із вивчення екологічних проблем, результати яких оприлюднюються на міжнародних, всеукраїнських та університетських наукових конференціях, організовують зустрічі з науковцями та дослідниками з інших ВНЗ, популяризують екологічні знання серед студентів та школярів під час перегляду екопросвітницьких фільмів.

Своєю роботою учасники екогуртка привертають увагу молоді та державних органів управління до регіональних екологічних проблем, покращують екологічний стан територій і, звичайно, власним прикладом показують, що вирішувати екологічні проблеми потрібно на місцевому рівні, виконуючи головне гасло концепції збалансованого розвитку «Думати глобально – діяти локально».

Прищепити дитині любов до прекрасного раніше, ніж вулиця пробудить у ній споживача чи нищівника природи

*Опришко Ліліанна Юрїївна,
методист Стрийської СЮН*

Стрийська міська станція юних натуралістів – це одна з позашкільних установ нашого міста, основне завдання якої полягає в координації природоохоронної та натуралістичної роботи.

Наш навчальний заклад сприяє реалізації індивідуальних потреб особистості дитини, розкриттю її творчого потенціалу. Тут створені умови для розвитку нахилів і здібностей дітей та підлітків.

Через організацію гурткової роботи СЮН спрямовує свої зусилля на:

- реалізацію пріоритетних напрямів розвитку позашкільної еколого-натуралістичної роботи;
- залучення учнів до вивчення і збереження довкілля;

- організацію та проведення масових заходів еколого-натуралістичного спрямування;

- пошук та розвиток здібних і обдарованих дітей;
- створення умов для організації змістовного дозвілля.

Сучасне життя та закони нашої держави націлюють позашкільні екологічні заклади на підвищення рівня екологічної освіти і виховання гуртківців та учнів ЗНЗ. Для реалізації цієї мети СЮН розробила „Програму екологічної освіти і виховання гуртківців та учнів ЗНЗ на базі СЮН на 2010 – 2014 рр.” беручи за основу затверджену „Регіональну програму екологічної освіти та виховання Львівщини”, розроблену Західним науковим центром НАН України і МОН України на замовлення Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області. Програма розкриває поняття екологічної освіти і виховання в умовах позашкільного навчального закладу, мету, завдання, стратегічні цілі формування екологічної освіти і виховання. У програмі зазначені різні форми екологічної освіти і виховання учнів та гуртківців, а також спланована низка заходів для реалізації програми на період 2010 – 2014рр.

Кінцевим результатом екологічної освіти і виховання у позашкільному навчальному закладі є формування екологічно вихованої особистості. Власне це формулювання і є тією проблемою, над вирішенням якої працює наш заклад.

Наша робота тісно пов'язана з навчально-виховним процесом у школі, і вона покликана не лише сприяти проведенню дітьми вільного часу, а й створювати умови для додаткової освіти, виховання творчої, інтелектуально розвинутої особистості. Якісно новий результат у підвищенні рівня освіти і виховання ми досягаємо за рахунок інтеграції шкільної та позашкільної освіти. Тісно співпрацюючи з освітніми установами міста, залучаємо школярів загальноосвітніх навчальних закладів до таких форм роботи:

- масові – участь у конкурсах, виставках, операціях, акціях;
- навчально-практичні екскурсії, походи, творчі завдання, дослідницько-експериментальна робота;
- комбіноване навчання – екологічні турніри, змагання, олімпіади;
- теоретичне навчання – лекції, бесіди, дискусії, диспути, семінари, конференції на найрізноманітнішу еколого-природничу тематику;
- конкретна природоохоронна робота – проведення трудових десантів, участь в озелененні освітніх закладів.

СЮН є ініціатором проведення міських заходів. Зокрема, традицією станції юних натуралістів стало щорічне проведення еколого-натуралістичної олімпіади „Юні знавці природи”. З метою покращення роботи щодо змістовного дозвілля школярів, впровадження масових форм роботи з обдарованими дітьми для школярів різних вікових категорій проводимо турнір „Найрозумніший” (на зразок телевізійної версії).

Серед форм екоосвіти найбільш ефективними і такими, до яких прагнуть і люблять діти є екскурсії на природу. Навчити дитину любити природу можна лише

тоді, коли вона безпосередньо спілкується з нею. Саме тому, плануючи навчально-виховний процес, велике значення надаємо організації екскурсій на природу.

Окрім тематичних планових екскурсій, які проводяться з гуртківцями, організуємо екскурсії для учнів ЗНЗ на базі СЮН під час роботи літніх прищільних таборів.

Однією з дієвих форм екологічного виховання є створення на станції навчально-пізнавальної екологічної стежки. Це результат багаторічної роботи працівників СЮН.

Вона розпочинається горіховою алеєю, в яку з одного боку вплітаються бузкові кущі, а з іншого росте ряд катальп. Тут є й духмяні липи, столітні сосни, каштани, білокорі берези, гостролисті клени.

Ця природна оаза вабить своєю красою не тільки юннатів, а й жителів міста, які у вільний час приходять помилуватися ним. Тому, створюючи екологічну стежку, працівники СЮН та юннати намагалися розкрити цей чарівний світ рослин і тварин, довести важливість збереження не тільки цієї зеленої зони загалом, але й кожного її виду рослин чи тварин зокрема. А він тут чималий: 150 видів рослин, 28 видів дерев, 24 види декоративних кущів.

Багатий і тваринний світ станції. Тут трапляється 39 видів птахів (три з них занесені до Червоної книги). Ссавці, зокрема руденькі білочки, які довірливо приймають гостинці. Взимку можна побачити ласку. Тут осіли летючі миші – підковоніс малий та широковух звичайний, які теж записані до Червоної книги, плазуни, земноводні, надзвичайне різноманіття комах.

Мета екологічної стежки, як одної з форм екологічного виховання, – створити умови для проведення екскурсій з біології, географії, занять природничих гуртків, різноманітних природоохоронних заходів, які формують в учнів екологічну культуру.

Для популяризації екологічних знань та ознайомлення з роботою СЮН чималу увагу відводимо засобам масової інформації. Бо як показала практика, це одна з ефективних, показових форм нашої роботи. На шпальтах місцевої преси інформуємо про роботу СЮН, подаємо матеріал на найрізноманітнішу природоохоронну тематику. На масові заходи запрошуємо знімальну групу телебачення.

Ефективність процесу екологічного виховання залежить від вибору оптимальних умов, методів і прийомів навчання під час проведення різних заходів, занять у природі, роботи на екологічній стежці, у природничо-краєзнавчих музеях тощо.

Для когось заняття у гуртках СЮН – це перші кроки у світ пізнання природи, можливість проявити себе, для інших – пошук друзів чи однодумців, здобуття нових знань. А можливо, це місце, яке вплине на вибір майбутньої професії? Ми завжди раді активним, творчим, ідейним, всім небайдужим до проблем довкілля, тим, хто хоче вивчати природу і розуміти її закони. Бо природа – то наймудріший вихователь, і тим, хто по-справжньому любить її, вона щедро віддачує добром.

Роль Ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка в екологічному вихованні школярів Львівщини

Прокопів Андрій Іванович,

директор Ботанічного саду ЛНУ ім.І.Франка,

Надрага Марія Дмитрівна,

заступник завідувача відділу природної

трав'янистої флори Ботанічного саду ЛНУ ім.І.Франка

Ботанічний сад Львівського національного університету імені Івана Франка був започаткований професором Гіацинтом Лобажевським у 1852 році. Розташований на 2-х ділянках у межах Львова (вул. Кирила і Мефодія, 4 та вул. Черемшини, 44) і займає площу 18,5 га. Колекційний фонд Ботанічного саду становить близько 5000 таксонів, які налічують:

- 1025 видів і форм дерев і кущів;
- 720 природних трав'янистих видів;
- 1095 видів і сортів культурних трав'янистих рослин;
- 1630 видів тропічних і субтропічних рослин.

Спонтанна флора ботанічного саду налічує 489 видів. Унікальними в ботанічному саду є колекції саговиків, пальм, антуриумів, сукулентів, плющів, інших тропічних і субтропічних рослин, рододендронів, хвойників, ботанічна система, рідкісні декоративні рослини, півники, лілійники, жоржини. У колекціях Ботанічного саду знаходяться рідкісні та зникаючі види рослин, 64 види з Червоної книги України, що включають 12 ендеміків і 17 реліктів.

До основних функцій ботанічного саду належить навчальна та просвітницька. Тому наш ботанічний сад бере активну участь в екологічному вихованні школярів, зокрема Львівщини. Сьогодні маємо два напрями такої діяльності: планові екскурсії та регулярне проведення днів відкритих дверей.

Екскурсії відбуваються за попереднім записом, організовані на базі колекцій Ботанічного саду та відповідають різноманітним тематикам, у тому числі екологічного спрямування. Відвідувачі мають змогу ознайомитися з колекційними рослинами, дізнатися про цікаві відомості з життя певних рослин у природі, їхні морфолого-екологічні особливості росту, способи культивування тощо.

Велике значення має впроваджена цьогоріч система дидактичних таблиць на території саду, завдяки чому відвідувачі саду мають змогу самостійно ознайомлюватися з колекціями. Таблиці містять основну інформацію про рослини, групи рослин, колекції тощо.

Другим напрямом навчально-просвітницької діяльності саду є регулярне проведення днів відкритих дверей, що відбуваються, як правило, у неділю та святкові дні. Ми намагаємося приурочити проведення таких заходів до періоду квітання певних груп рослин (весняне цвітіння тюльпанів, нарцисів, гіацинтів, рододендронів, літні барви латаття, лілійників, осіннє квітання хризантем та жоржин). У рамках днів відкритих дверей намагаємося висвітлювати

різноманітні тематики, що стосуються екології, морфології рослин тощо. Водночас намагаємося поєднати ботанічну тематику з тематиками гуманітарних чи природничих наук. До прикладу, в цьому році ми провели 5 таких заходів (“Перші весняні квіти”, “Його величність опудало городне”, “Комахи, рослини, люди”, “Біблійні рослини: символіка та значення”, “Ходить гарбуз по городу”).

Щоразу до наших заходів долучаємо дошкільнят, учнів шкіл, членів творчих об’єднань, студентів. Цього року ми організували конкурс на найкраще виготовлене городне опудало, у якому взяли участь школярі загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів області.

Нашими частими гостями є музиканти, художники, письменники, аматорів-квітникари тощо.

Отже, Ботанічний сад Львівського університету активно здійснює навчально-просвітницьку діяльність, що, своєю чергою, має важливе значення для екологічного виховання наших дітей. Однак ми не зупиняємося на досягнутому, а тому до перспективних напрямів нашої діяльності можна віднести організацію та облаштування у межах саду різноманітних едукативних стежинок та стежинки натураліста, плануємо також посилити видавничу діяльність екологічного спрямування.

Виховання у підростаючого покоління шанобливого ставлення до природи та залучення учнівської молоді до практичної природоохоронної роботи

*Гладиш Наталія Романівна,
вчитель біології Волицької ЗОШ I-III ст.
Сокальського району*

Волицька загальноосвітня школа I-III ступенів одна із двадцяти шкіл Сокальського району, пріоритетним напрямом позакласної роботи якої є еколого-натуралістичний.

У «Концепції екологічної освіти України» зазначено: «Громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності мають глибоко опанувати екологічні знання, займатися формуванням екологічного мислення, свідомості, культури».

З метою виховання у підростаючого покоління шанобливого ставлення до природи, підвищення рівня усвідомлення школярами ролі та значення довкілля в житті людини, активізації учнівської молоді до практичної природоохоронної роботи впродовж 2009-2012 років у Волицькій загальноосвітній школі були реалізовані такі екологічні проекти: «Збережи красу Землі для нащадків», «Річка мого дитинства – Білий Стік», навчальна екологічна стежина «Дивосвіт природи», «Дизайн шкільної садиби», до роботи над якими були залучені учні 1-11 класів.

Організація ефективної природоохоронної діяльності можлива завдяки налагодженій тісній співпраці нашої школи з Львівським обласним дитячим еколого-натуралістичним центром.

Школярі є постійними учасниками та неодноразовими переможцями масових заходів еколого-натуралістичного та природоохоронного напрямку, які проводить Львівський ОДЕНЦ.

Бібліотека кабінету біології постійно поповнюється плакатами, посібниками, брошурами, упорядкованими та виданими Львівським ОДЕНЦ. Ця література використовується на уроках біології, організації позакласних заходів, екскурсій, екологічних конкурсів, акцій, а також дає можливість ознайомитись із досвідом природоохоронної діяльності інших шкіл Львівської області.

Незамінними помічниками під час роботи над екологічними проектами є «Вісники позашкільця».

Користуючись методичними рекомендаціями випуску №6 «Вісника позашкільця», колектив школи успішно реалізував проект «Навчальна екологічна стежка».

Результат проекту:

- обрано маршрут і об'єкти екологічної стежки;
- розроблено та затверджено виконкомом Волицької сільської ради паспорт екологічної стежини «Дивосвіт природи»;
- облаштовано десять зупинок;
- встановлено інформаційні таблички за маршрутом стежини;
- підготовлено екскурсодів;
- організовано науково-дослідницьку та пошукову роботу школярів на стежині;
- випущено посібник «Навчальна екологічна стежка».

Екскурсія екологічною стежиною «Дивосвіт природи» триває 2 - 2,5 години (для школярів середнього і старшого шкільного віку, педагогів). Для дітей молодшого шкільного віку проводяться екскурсії на частині стежки тривалістю 50 хвилин. Під час екскурсій учні вивчають біоценози водойм (ставків і річки), луки, лісу; ознайомлюються з рідкісними видами рослин і тварин; збирають колекції листя, плодів тощо.

Клопітка кількарічна робота над екологічним проектом «Річка мого дитинства – Білий Стік» допомогла школі стати учасником Всеукраїнської дитячої еколого-краєзнавчої естафети «Малі річки – життя України».

У рамках проекту проведено низку заходів та акцій:

- трудова акція «Чисті береги»;
- велопробіг прибережною смугою річки (з метою збору інформації про флору та фауну річки);
- конкурс на найкращий авторський вірш, пісню, стінгазету про річку Білий Стік;
- усний журнал «Річка мого дитинства – Білий Стік».

Під керівництвом вчителя біології Гладиш Наталії Романівни старшокласники провадять наукову та дослідницьку роботу, працюють над екологічними проектами.

У 2011-2012 навчальному році учениця 11 класу Градюк Наталія стала призером (II місце) обласного етапу Всеукраїнської олімпіади з екології та переможцем обласного конкурсу екологічних проектів «Дотик природи-2012», ре-

презентувавши науково-дослідницьку роботу «Екологічна характеристика Комарівських ставків на основі вивчення їх рідкісної флори та фауни». А учениця 10 класу Дика Галина, захищаючи екологічний проект «Визначення фітотоксичності води річки Білий Стік» на обласній олімпіаді з екології та конкурсі «Дотик природи-2012», виборола II місце.

Сподіваємось на подальшу плідну співпрацю з Львівським ОДЕНЦ.

Пропозиції:

- організувати навчальні семінари для вчителів, що відповідають за природоохоронну роботу в школах.

Роль природодослідницьких експедицій у навчанні й вихованні підростаючого покоління

Попадюк Ігор Федорович,

директор Бортківської ЗОШ I-II ступенів

Золочівського району

Бортківська ЗОШ I-II ступенів Золочівського району Львівської області вже багато років поспіль співпрацює з Львівським ОДЕНЦ. В рамках цієї співпраці на базі школи працюють гуртки «Декоративне птахівництво» і «Юні орнітологи».

Щорічно за сприяння ЛОДЕНЦ і відділу освіти Золочівської РДА юннати гуртків беруть активну участь у науково-практичній експедиції на орнітологічну станцію «AVOSETTA» заказника «Чолгинський» Яворівського району Львівської області.

У експедиції вихованці:

- поглиблюють шкільні знання про взаємозв'язок живих організмів у довкіллі;

- розширюють знання про різні види диких птахів, їх біологію, екологію, фізіологію;

- оволодівають практичними навичками з вивчення диких птахів у природних умовах;

- залучаються до виконання дослідницьких робіт з орнітології;

- засвоюють правила техніки безпеки, правила поведінки, санітарно-гігієнічні вимоги.

Співпраця учнівської молоді з науковцями ВНЗ Польщі, Німеччини та різних областей України передбачає формування наукової еліти та їх екологічної свідомості.

Завдяки тісному контакту дітей з природою, у них прищеплюється почуття любові до рідного краю і його природи, почуття патріотизму, розвиваються загальнолюдські цінності, їх профорієнтація.

Формування екологічної культури шкільної молоді (з досвіду роботи Яворівського НПП)

*Біляк Михайло Васильович,
директор Яворівського національного природного парку,
Плесак Світлана Миколаївна,
провідний фахівець з екологічної освіти
Яворівського національного природного парку,
Гребельна Оксана Борисівна,
молодший науковий співробітник Яворівського
національного природного парку*

Важливість провадження еколого-просвітницької діяльності ще у 1987 році визначила Комісія ООН з питань довкілля і розвитку як один із вагомих чинників сталого розвитку сучасної земної цивілізації.

Згідно із визначенням, яке прозвучало на Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро 1992 року, «екоосвіта, як складова природоохоронної пропаганди, покликана формувати екологічну культуру та свідомість суспільства, без яких впровадження засад сталого розвитку є не можливим».

Основоположним документом для ведення екологоосвітньої діяльності в Яворівському НПП є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) та регламентується «Законом України про освіту» (1996). Розвиток екологічної освіти в установах природно-заповідного фонду визначено також в Законі України "Про природно-заповідний фонд України", що засвідчує їх статус як еколого-освітніх закладів.

У просвітницькій роботі Яворівський національний природний парк опирається на «Регіональну програму екологічної освіти та виховання Львівщини на 2010-2014рр.», розроблену за рішенням сесії Львівської обласної ради від 09.04.2009 р № 861 «Про затвердження першочергових природоохоронних заходів на 2009 р.». Основою цієї Програми є принципи гуманізму, науковості, безперервності, наскрізності та систематичності освіти і виховання.

Головний акцент робиться на екологічному вихованні підростаючого покоління, адже саме вони є майбутнім нашої країни.

Метою екологічного виховання є формування в особистості екологічної свідомості й мислення. Передумова для цього — екологічні знання, наслідок — екологічний світогляд.

З досвіду ведення еколого-просвітницької діяльності в Яворівському НПП можна стверджувати, що максимальне сприйняття учнями екологічно важливої інформації можливе в поєднанні з фізичними навантаженнями та емоційністю від контакту з природою. Отож, більшість екологічних уроків у Яворівському НПП проводиться на лоні природи, а саме на екологічних стежках.

За 14 років діяльності Яворівського НПП створено мережу екологічних стежок, екскурсійних маршрутів, туристичних шляхів, які репрезентують основні

сакральні та природничі пам'ятки краю і є найбільш придатними для ведення екологічної освіти.

Перебуваючи на екологічній стежці, співробітник Яворівського НПП ставить перед собою низку завдань: по-перше, розширити світогляд екскурсантів про об'єкти, процеси і явища оточуючої природи, по-друге, навчити своїх слухачів усвідомлення впливу людини на навколишнє середовище та, по-третє, сприяти вихованню екологічної культури поведінки в природі, дотримуючись чи не найголовнішого правила для людини у ставленні до довкілля: «Не нашкодь!».

Ще однією особливістю екологічних стежок Яворівського НПП є їх наближення до відпочинкових осередків парку, що сприяє невимушеному засвоєнню інформації шляхом органічного поєднання пізнання та відпочинку.

Тож екологічна освіта на стежках Яворівського НПП – це своєрідний комплекс заходів, який передбачає: I – викладення екологічно важливої інформації та навчання за планом уроку; II – отримання позитивних емоцій від спілкування з природою, III – оздоровлення та відпочинок на лоні природи з елементами туризму.

Формою організації навчання у школі є урок. Ми розробили низку екологічних уроків за цікавою для дітей схемою. Окрім інформативної частини, учні в ігровій формі закріплюють нові знання. Важливим є також використання різноманітних тематичних вікторин, змагань, тестів. Дух змагання завжди мав неабияку рушійну силу.

Розроблені уроки поділяються за тематикою, наприклад, загально-пізнавальні («Що таке Розточчя»), «Природно-заповідний фонд Львівщини», «Лісовими стежками Розточчя» тощо) і вузькотематичні («Царство грибів», «Первоцвіти – весні діти», «Забруднення сміттям» тощо).

З використанням мультимедійної системи еколого-просвітницького центру, екологічні уроки та лекції стали значно цікавішими. Подання усної інформації чергується демонструванням відеосюжетів та презентацій. Таке поєднання значною мірою збільшує сприйняття важливої інформації, її засвоєнню та пробуджує позитивні емоції від навчання загалом.

Помилковою є думка, що екологічні уроки прийнятні лише для вчителів біології чи географії. Маємо досвід проведення надзвичайно цікавого відкритого уроку з української мови. На цьому уроці було розглянуто питання забруднення довкілля сміттям, а рідної мови – словами іншомовного походження, словами-паразитами, суржилом, не кажучи вже про ненормативну лексику. Провівши паралелі між поняттями «Лексикологія» та «Екологія», учні виявили необхідність рятувати як мову, так й наше довкілля.

При бажанні, екологічне виховання можна запроваджувати в будь-який урок, найрізноманітніші шкільні предмети й крізь призму «екології» подавати цікавий багатогранний матеріал.

Екологічні уроки можливо проводити як в класі, так і в еколого-просвітницькому центрі Яворівського НПП з використанням експонатів та експозицій кабінету біорізноманіття, мультимедійної системи.

Матеріально-технічне забезпечення еколого-просвітницького центру дає змогу провадити навчання на більш якісному, сучасному рівні. Зокрема, в нових приміщеннях займаються гуртківці Львівських обласних учнівських центрів: «Юні лісівники-дендрологи», «Юні друзі природи» і «Юні медики» еколого-натуралістичного центру та «Юні екскурсоводи» – центру краєзнавства, екскурсій і туризму.

Зазвичай лекційні заняття відбуваються в екологічному класі, а практичні:

- в кабінеті біорізноманіття, стіни якого оформлені інформаційними стендами про рослинний і тваринний світ Розточчя, ландшафтне біорізноманіття. Тут також розміщені опудала характерних для регіону тварин;

- у виставковому кабінеті, де періодично влаштовуються змінні виставки робіт народних умільців з гончарства, писанкарства, вишивки, різби по дереву, ковальства, бісероплетіння тощо. Окремо організуються виставки робіт гуртківців «Юні друзі природи» - тематичні художні роботи, витвори з природного матеріалу та інші;

- в конференц-залі (60 посадкових місць), облаштованому для проведення семінарів, диспутів, презентацій з використанням мультимедійної системи, а також демонстрування тематичних відеосюжетів,

- стежками дендрологічного парку (закладеного 2002 р.) Це міні-парк площею 0,3 га. На його території зростають понад 70 видів деревних та чагарникових порід. Це цікавий «живий» матеріал для проведення практичних занять членів усіх гуртків.

У розпорядженні гуртківців бібліотека Яворівського НПП, в якій зібрані науково-популярна література та періодичні видання.

Програма навчання на всіх етапах будується як доповнююча до основної освіти, так і випереджаюча його вивчення в школі. При цьому застосовуються нетрадиційні форми і методи, що дає не тільки кількісний, а й якісний результат.

На всіх етапах навчального процесу основним засобом пізнання є відкриття. Отож проводяться паралелі з науково-дослідницькою діяльністю. Така логіка освітнього процесу сприяє розвитку в дітей здатності поставити мету, співставити свої дії зі своїми можливостями, що є важливою умовою саморозвитку та самореалізації.

Творчий інтерес та ініціативу викликає у дітей участь в традиційних і нових конкурсах та заходах: зльоти юних екологів, олімпіади з екології, пізнавальні турніри, ігри, масові дослідні акції, практичні природоохоронні заходи, міжнародні екологічні програми тощо.

Отже, Яворівський національний природний парк, як природоохоронна установа загальнодержавного значення, активно долучається до процесу формування екологічно грамотного суспільства, сприяє появі нових перспектив щодо екологізації освітнього процесу.

Резолюція науково-практичної конференції з проблем позашкільної освіти “Екологічна освіта школярів Львівщини: проблеми, шляхи вирішення, перспективи»

До найактуальніших проблем сьогодення, що торкаються кожного жителя планети, від яких залежить майбутнє людства, варто віднести екологічні проблеми, що виникли не сьогодні й не вчора, а спричинені недалекоглядним, нерозумним, необгрунтованим ставленням людини до природи. Її збереження і відновлення неможливе без залучення до цієї справи молодого покоління. Сьогодні основною метою освіти в галузі охорони навколишнього середовища є формування екологічної культури особистості як форми регуляції взаємовідносин з природою.

Школа і позашкільний навчальний заклад є тими інститутами суспільства, які найдієвіше можуть впливати на формування особистості, виховати в дитині почуття відповідальності за свої дії, а також прагнення встановити гармонію між людиною і природою. Це чи не єдині заклади, які, навчаючи своїх учнів, тим самим забезпечують засвоєння основ екологічних знань всіма громадянами держави.

Оскільки екологічна освіта школярів у більшості загальноосвітніх навчальних закладів надається в процесі викладання дисциплін природничого циклу, основна екологічна робота з дітьми проводиться все ж в позаурочний і позашкільний час.

Учасники конференції відзначають, що педагогічні колективи позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування області організовані для того, щоб виховати у підростаючого покоління не згубну звичку якомога більше брати в природи, а притаманне українському народові гармонійне співіснування з нею, раціональне використання та відтворення її багатств, психологічну готовність оберігати природні цінності завжди і всюди, використовуючи різновіковий склад творчих учнівських об'єднань, підбирають такі форми, методи і прийоми роботи, які торкнулися б струн чутливої душі дитини і навзажди сформуvalи б у неї шанобливе ставлення до всього живого на планеті.

Однією із дієвих форм екологізації освіти і виховання учнівської та студентської молоді є залучення їх до масових природоохоронних заходів, спрямованих на розвиток конкретних справ із оздоровлення навколишнього природного середовища.

Формуванню наукової еліти та її екологічної свідомості сприяє і співпраця позашкільних навчальних закладів з ВНЗ, науковими установами, Державним управлінням екології та природних ресурсів у Львівській області, обласним управлінням лісового та мисливського господарства, громадськими організаціями.

Учасники заходу відзначили, що "екологізація" всього навчально-виховного процесу в закладах освіти області має позитивну динаміку розвитку, хоча є і певні проблеми, а саме: недостатній відсоток залучення школярів області, зокрема старшокласників, до роботи в творчих учнівських об'єднаннях еколого-натуралістичного напрямку; низький рівень матеріально-технічного забезпечен-

ня позашкільних навчальних закладів (навчальне обладнання, комп'ютерна та тиражувальна техніка, аудіовізуальні засоби не відповідають сучасним вимогам навчального процесу); відсутні комплект-лабораторії, тести-комплекти та інші сучасні прилади для моніторингу навколишнього середовища; відсутні підручники з екології; педагоги позашкільних навчальних закладів недостатньо забезпечені методичною та довідковою літературою.

Учасники конференції вважають, що для покращення екологічної освіти і виховання підростаючого покоління актуальним є вирішення таких питань:

- збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного спрямування, покращення їхньої матеріально-технічної бази, активний розвиток позабюджетної діяльності цих установ;

- розширення науково-методичного, інформаційного та програмно-методичного забезпечення позашкільної освіти (розробка та випуск науково-методичних посібників, рекомендацій, навчальних програм);

- надання допрофесійної та професійної освіти, профільне навчання.

Сьогодні система позашкільної освіти разом із загальноосвітніми навчальними закладами повинна активно допомагати дитині не тільки зробити правильний вибір майбутньої професійної діяльності, але й дати, в міру можливості, вже в стінах позашкільного закладу початкову професійну освіту:

- забезпечення доступності освітніх послуг для дітей, що мають різні освітні запити;

- розширення охоплення позашкільною освітою дітей сільської місцевості, дітей, схильних до правопорушень, розвиток гурткової роботи на базі шкіл-інтернатів, навчально-реабілітаційних центрів;

- розвиток дистанційних форм позашкільної освіти, які сприяють співпраці освітніх закладів регіону, підвищенню якості освіти дітей та учнівської молоді;

- створення умов для самостійного доступу школярів до навчальних ресурсів і технологій самоосвіти, забезпечення (варіативного навчання, що вимагає змін професійної позиції педагога як дослідника, консультанта, керівника проектів);

- пошук нових форм підтримки обдарованих дітей та талановитої молоді в системі позашкільної освіти;

- розвиток дитячих екологічних громадських організацій, клубних об'єднань за інтересами;

- вивчення та поширення досвіду роботи шкіл Бродівського району щодо діяльності шкільного екологічного парламенту;

- використання вчителями загальноосвітніх навчальних закладів області навчально-матеріальної бази Львівського обласного та міського дитячих еколого-натуралістичних центрів для проведення практичних занять з біології і екології;

- поширення досвіду Львівського МДЕНЦ з використання економічних технологій «зеленої енергетики»;

- підтримка педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів в освоєнні ними інноваційних технологій;

- підвищення професійної компетентності й результативності діяльності педагогів-позашкільників;
- укладання двосторонніх угод про творчу співпрацю з науково-дослідними установами, загальноосвітніми навчальними закладами, громадськими організаціями;
- участь педагогів-позашкільників у громадських слуханнях та обговореннях питань екологічної освіти і виховання, вдосконалення форм і методів їх проведення;
- організація та проведення семінарів-практикумів для педагогів, які відповідають за природоохоронну та екологічну роботу в навчальних закладах.

Як бачимо, позашкільна освіта і виховання на сучасному етапі відіграє провідну роль у формуванні екологічного світогляду школярів. Самі лиш теоретичні знання не стануть переконаннями дитини, якщо вона не відчує їх емоційно і не відпрацює практично. Суть цього навчання полягає у тому, що дитина трансформує отримані знання через свій, хоча і незначний, досвід. І саме вивчення та дослідження природи рідного краю дає змогу усвідомити причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, роль людини у вирішенні екологічних проблем. Тому позашкільна екологічна освіта учнівської молоді, яка вміло поєднує загальні та регіональні питання, є сьогодні найбільш значущою.

Список використаних джерел

- Бірюльов Ю., Рудницький А., Сьомочкін І., Фрухт С. Туристичний путівник: Львів. – Львів, 1999.
- Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові / І. Крип'якевич. – Львів, 1991.
- Кучерявий В. На зелених орбітах Львова / В. Кучерявий. – Львів, 1972.
- Кучерявий В. Стрийський парк / В.Кучерявий. – Львів, 1976.
- Мельник Б. Вулицями старовинного Львова / Б.Мельник. – Львів, 2001.
- Надрага О. Серед львівських парків / О.Надрага. – Львів, 2004.
- Суслівський О. Парки Львова / О. Суслівський. – Львів, 1963.
- Шматько В.Г. Екологія і організація природоохоронної діяльності / В.Г. Шматько. – К.: Наукова думка, 2008.

Юні друзі, шановні батьки, вчителі!

**КЗ ЛОР «Львівський обласний центр
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»**

Запрошує всіх бажаючих завітати до нас

Якщо ти допитливий і небайдужий до проблем довкілля, спостережливий, бажаєш досліджувати таємниці живої природи, прагнеш проводити експерименти, маєш творчий потенціал, тоді завітай до нас.

**Наша адреса: м. Львів, вул. І. Франка, 133,
e-mail: lodenc@ukr.net, www.lodenc.net**

ВІСНИК ПОЗАШКІЛЛЯ
ЛОЦЕНТУМ
Випуск № 13

ІСТОРІЯ, ПОШУКИ, ЗДОБУТКИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ
КЗ ЛОР «ЛОЦЕНТУМ»

Формат 60x84/16.
Замовлення №139410 від 15.07.2014 р.
Наклад 100 прим.

Друк ТзОВ “ЗУКЦ”
м. Львів, вул. Вітовського, 25/10
тел.: (032) 243-32-82, 297-06-76
Свідоцтво про внесення до держреєстру
№408 від 09.04.2001 р.